

INLEIDING

Voor overeenkomsten die het verrichten van werkzaamheden inhouden, wordt 1. naar *Nederlands privaatrecht* een onderscheid gemaakt tussen onder meer arbeidsovereenkomsten (art. 7:610 e.v. BW), waaronder begrepen de uitzendovereenkomsten (art. 7:690 e.v. BW) en de zee-arbeidsovereenkomsten (art. 7:694 e.v. BW), opdrachtovereenkomsten, ook wel de overeenkomst voor het verrichten van diensten genoemd (art. 7:400 BW) en waaronder begrepen de overeenkomsten inzake de terbeschikkingstelling van werknemers, overeenkomsten van aanneming van werk, dat wil zeggen, het tot stand brengen van een ‘werk van stoffelijke aard’ (art. 7:750 BW) en overeenkomsten van bewaarneming (art. 7:600 BW). Welke bepalingen in een concreet geval van toepassing zijn, is afhankelijk van de uitleg van de overeenkomst tussen partijen en van de omstandigheden van het geval. Zo kan de overeenkomst met een bestuurder van een vennootschap kwalificeren als arbeidsovereenkomst, maar ook als een opdrachtovereenkomst, en kan ook de overeenkomst met een (ogenschijnlijke) zzp’er of platformwerker gelden als een opdrachtovereenkomst of als een arbeidsovereenkomst.

Om te beoordelen of een overeenkomst moet worden aangemerkt als een arbeidsovereenkomst in de zin van het Burgerlijk Wetboek dient, door *uitleg* van de overeenkomst aan de hand van de *Haviltex-maatstaf*, te worden vastgesteld welke rechten en verplichtingen partijen zijn overeengekomen. Als de overeengekomen rechten en verplichtingen voldoen aan de wettelijke omschrijving van de arbeidsovereenkomst, moet de overeenkomst als zodanig worden gekwalificeerd. De kwalificatie als arbeidsovereenkomst hangt af van alle omstandigheden van het geval in onderling verband gezien. Het gewicht dat aan een contractueel beding toekomt, hangt mede af van de mate waarin dat beding daadwerkelijke betekenis heeft voor de partij die de werkzaamheden verricht. Niet van belang is of partijen de bedoeling hadden de overeenkomst onder de wettelijke regeling van de arbeidsovereenkomst te laten vallen; zie onder meer HR 24 maart 2023, ECLI:NL:HR:2023:443, NJ 2024/35, m.nt. E. Verhulp, en noot E.F. Grosheide, *JAR* 2023/107 (*FNV/Deliveroo*), r.o. 3.2.5 e.v.; HR 21 februari 2025, ECLI:NL:HR:2025:319. Tussen de omstandigheden die van belang kunnen zijn, is (nog) geen rangorde aangebracht. Verschil kan worden gemaakt wanneer betrokkene zich in het economisch verkeer als ondernemer gedraagt; en Wetsvoorstel Verduidelijking beoordeling arbeidsrelaties en rechtsvermoeden (VBAR), *Kamerstukken* 2023/24, 29544, inzake het wettelijke vereiste ‘werken in dienst van’

(gezag) uit artikel 7:610 BW; vgl. Richtlijn (EU) 2024/2831 betreffende de verbetering van de arbeidsvoorwaarden bij platformwerk (Voor de EER relevante tekst), *PbEU*, L 2024/2831, artikel 4 en 5 inzake de bepaling van de correcte arbeidsstatus naar nationaal recht.

2. Bij de beantwoording van vragen van internationaal privaatrecht (IPR), zoals de vraag naar de internationale bevoegdheid of rechtsmacht van de Nederlandse rechter, wordt in de voor Nederland belangrijkste regeling voor burgerlijke en handelszaken, de EEX-Verordening II, een onderscheid gemaakt tussen, enerzijds, overeenkomsten waarvoor de bevoegdheid wordt bepaald door de algemene regeling van deze verordening en waaronder begrepen de overeenkomst voor de verstrekking van diensten en, anderzijds, overeenkomsten waarvoor een afzonderlijke regeling is getroffen, zoals voor individuele arbeidsovereenkomsten. Ook voor de vraag naar het toepasselijke recht in internationale gevallen bevat de belangrijkste regeling van het conflictenrecht, de Rome I-Verordening, naast een algemene regeling die onder meer ook betrekking heeft op overeenkomsten inzake dienstverlening, een bijzondere regeling voor individuele arbeidsovereenkomsten.

In dit deel van de Praktijkreeks IPR staat de ‘individuele arbeidsovereenkomst’ centraal en wordt het *Nederlands internationaal privaatrecht* met betrekking tot de bijzondere bevoegdheidsbepalingen en conflictregels voor de arbeidsovereenkomst behandeld. Voor andere overeenkomsten wordt hier primair verwezen naar L. Strikwerda, *De overeenkomst in het IPR* (Praktijkreeks IPR, deel 11), Antwerpen/Apeldoorn: Maklu, vierde, herziene uitgave, 2015.

De bijzondere bevoegdheidsbepalingen inzake de individuele arbeidsovereenkomst, zoals neergelegd in de EEX-Verordening II, en de bijzondere bepalingen inzake het toepasselijke recht op de individuele arbeidsovereenkomst, zoals neergelegd in de Rome I-Verordening, onderscheiden zich niet alleen van de algemene regelingen inzake overeenkomsten, maar ook van de bepalingen inzake enkele andere bijzondere overeenkomsten, zoals de verzekeringsovereenkomst, de consumentenovereenkomst en de vervoerovereenkomst.

De afbakening van de bijzondere bepalingen van internationaal privaatrecht inzake de individuele arbeidsovereenkomst ten opzichte van de algemene regelingen inzake verbintenissen uit overeenkomst is door het Hof van Justitie van de Europese Unie in de *Holterman Ferho*-zaak verduidelijkt; zie HvJ EU 10 september 2015, zaak C-47/14, ECLI:EU:C:2015:574, NJ 2017/253, m.nt. L. Strikwerda, en noot van onder meer F.G. Laagland, JAR 2015/261 (*Holterman Ferho Exploitatie e.a.*). Uitgangspunt is dat de uitlegging van het begrip arbeidsovereenkomst in de bepalingen van de IPR-verordeningen die de individuele arbeidsovereenkomst betreffen, *autonoom en op eenvormige wijze* dient plaats te vinden (zie nr. 11, 97 en 197). Het Hof oordeelt dat deze bepalingen alleen van toepassing zijn indien – kort

samengevat – sprake is van een ondergeschiktheidsband, loon en een zekere duur van de overeenkomst (zie hierover nader nr. 32, 80 en 231).

In verband met de afbakening van de algemene IPR-regelingen ten opzichte van de bijzondere bepalingen inzake de arbeidsovereenkomst, worden deze algemene bepalingen in dit boek kort besproken (zie onder meer nr. 31 e.v.).

Hoewel dit boek primair gericht is op de behandeling van de individuele arbeidsovereenkomst wordt ook aandacht besteed aan aanverwante onderwerpen, zoals onder meer de collectieve arbeidsovereenkomst waarvoor de IPR-regelingen inzake de algemene overeenkomst gelden, en de collectieve actie – in het bijzonder de staking – waarop de IPR-regelingen inzake de onrechtmatige daad van toepassing zijn. Daarnaast komen bijzondere onderwerpen aan de orde, zoals de vraag naar het toepasselijke recht op de gevolgen van een (grensoverschrijdende) overgang van onderneming voor de op het tijdstip van de overgang bestaande arbeidsovereenkomst en de vraag naar het toepasselijke recht op de arbeidsovereenkomst met een tijdelijk in een (andere) lidstaat gedetacheerde werknemer.

Naast de Unierechtelijke bepalingen van het internationaal privaatrecht kent het Nederlands internationaal privaatrecht ook een groot aantal eigen (nationale) regels – wettelijke bepalingen en regels van ongeschreven recht – die eveneens tot het Nederlandse internationaal privaatrecht worden gerekend, het zogenoemde Nederlandse commune internationaal privaatrecht. Het Nederlandse commune internationaal bevoegdheidsrecht is thans voor het overgrote deel neergelegd in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, Boek 1, titel 1, afdeling 1, getiteld 'Rechtsmacht van de Nederlandse rechter' (zie nr. 100 e.v.). De belangrijkste bron voor het Nederlandse commune conflictenrecht vormt Boek 10 (Internationaal privaatrecht) van het Burgerlijk Wetboek (zie nr. 163). Zoals hierna nog nader zal worden uiteengezet zijn deze regelingen van ondergeschikt belang voor de individuele arbeidsovereenkomst. Naast het Unierechtelijk internationaal privaatrecht, waaronder de EEX-Verordening II en de Rome I- en Rome II-Verordening, en de nationale regels van internationaal privaatrecht is ook nog sprake van internationale verdragen. Deze verdragen behoren eveneens tot het Nederlandse internationaal privaatrecht.

Dit boek behandelt in beginsel alleen de regels met betrekking tot de vraag in welke internationale, privaatrechtelijke geschillen inzake individuele arbeidsovereenkomsten de Nederlandse rechter rechtsmacht toekomt en in welke niet – kortom het internationaal bevoegdheids- of jurisdictierecht – en de regels die bepalen welk recht de Nederlandse rechter op een dergelijke internationale rechtsverhouding dient toe te passen, het zogenoemde conflictenrecht, ook wel collisie- of verwijzingsrecht genoemd. Andere onderwerpen van internationaal privaatrecht, zoals de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse rechterlijke beslis-

singen in Nederland, het zogenoemde internationale erkennings- en executierecht, de internationale betekening en de internationale bewijsgaring, komen slechts zijdelings aan de orde.

3. Voor het vaststellen van de internationale bevoegdheid van de Nederlandse rechter inzake individuele arbeidsovereenkomsten is – zoals hierboven al aangegeven – de bevoegdheidsregeling van de EEX-Verordening II van primair belang (zie de hoofdstukken 1 t/m 3). Deze verordening, Verordening (EU) Nr. 1215/2012 van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, wordt ook wel Brussel Ibis genoemd (zie nr. 6).

Is de EEX-Verordening II of een andere internationale regeling niet van toepassing dan geldt in beginsel het Nederlandse *commune internationaal bevoegdheidsrecht*, waarvan afdeling 1 van titel 1 van Boek 1 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de meest algemene regeling bevat (zie hoofdstuk 4). Uitzondering vormt artikel 6 aanhef en onder c Rv, zie nr. 121. Deze bepaling voorziet in een alternatieve bevoegdheid ten opzichte van de bepalingen inzake de individuele arbeidsovereenkomst in EEX-Verordening II, artikel 20 e.v.

Bij het aannemen van zijn bevoegdheid zal de Nederlandse rechter soms ook rekening moeten houden met enkele algemene leerstukken die de internationale bevoegdheid betreffen, zoals neergelegd in regels die de immuniteit van jurisdictie betreffen (zie nr. 144 e.v.) en regels inzake het *forum necessitatis* (zie nr. 150 e.v.).

4. Is de Nederlandse rechter bevoegd om kennis te nemen van een vordering ter zake van een individuele arbeidsovereenkomst, dan zal hij ter beslechting van het geschil dit geschil op grond van de voor hem geldende regels van conflictenrecht doorgaans verwijzen naar een nationaal recht, tenzij regels van eenvormig privaatrecht van toepassing zijn (zie nr. 165 e.v.). Bij de bepaling van het toepasselijke recht op de arbeidsovereenkomst dient de Nederlandse rechter zich primair te baseren op de conflictregels van de Rome I-Verordening. Deze verordening, Verordening (EG) Nr. 593/2008 van 17 juni 2008 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst, is van toepassing op overeenkomsten die op of na 17 december 2009 zijn gesloten (zie hoofdstuk 6 en 7). De regeling is de opvolger van het EEG-Overeenkomstenverdrag 1980, dat van toepassing is op overeenkomsten die vóór die datum zijn gesloten (zie hoofdstuk 8). Voor de onderwerpen die niet worden bestreken door de Rome I-Verordening of door verdragen, moet rekening worden gehouden met titel 13 van Boek 10 BW. Uit deze regeling blijkt onder meer dat de Nederlandse wetgever de Rome I-Verordening in beginsel van overeenkomstige toepassing verklaart op de overeenkomsten die van het toepassingsgebied van de verordening zijn uitgesloten (zie nr. 163). In een

enkel geval zal de rechter nog moeten teruggrijpen op de ongeschreven regels van het Nederlandse commune conflictenrecht (zie nr. 264 e.v.).

Afgezien van de Rome I-Verordening kunnen nog andere EU-regelingen van betekenis zijn bij het bepalen van het toepasselijke recht, zoals de Richtlijn overgang van onderneming (zie hoofdstuk 9) en de (herziene) Detacheringsrichtlijn (zie hoofdstuk 10).

Het Nederlandse conflictenrecht kent voorts enkele algemene leerstukken die een rol kunnen spelen bij de vraag naar het toepasselijke recht, zoals het leerstuk van de voorrangsregel en de openbare orde. Op grond van deze leerstukken kan de toepasselijkheid van het door de conflictregel aangewezen recht worden doorkruist. Daarnaast kunnen ook de regels inzake het vrij verkeer in de Europese Unie van betekenis zijn bij de vraag of het op grond van het conflictenrecht als toepasselijk aangewezen recht ook daadwerkelijk mag worden toegepast. Aan deze onderwerpen wordt aandacht besteed in hoofdstuk 12.

Ten slotte kan, in het kader van de verhouding tussen werknemers en werkgevers, 5. sprake zijn van geschillen tussen werknemersorganisaties en werkgevers(organisaties). Daarbij kan het ook gaan om internationale geschillen, zoals wanneer een werkgever een in een ander land gevestigde vakbondsorganisatie aansprakelijk stelt voor schade veroorzaakt door een door die organisatie uitgeroepen staking of in het geval van vorderingen van werknemersorganisaties jegens in het buitenland gevestigde werkgevers die onder meer gericht kunnen zijn op de naleving van cao's. Ook in dergelijke gevallen zullen bevoegdheidskwesties en vragen naar het toepasselijke recht een rol spelen. Deze vragen dienen te worden beantwoord aan de hand van andere bepalingen dan die inzake geschillen over individuele arbeidsovereenkomsten. Het gaat daarbij primair om de bevoegdheidsbepalingen inzake onrechtmatige daad van de EEX-Verordening II (zie nr. 38 e.v.) en artikel 6 aanhef en onder c Rv (zie nr. 121 e.v.), en om de conflictregels van de Rome II-Verordening (zie hoofdstuk 11).